

ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ДО ВСТУПУ В ШКОЛУ

Кernas Андрій В'ячеславович
доктор філософії в галузі психології,
кандидат психологічних наук,
магістр права, магістр педагогіки, доцент,
доцент кафедри практичної психології
Одеського національного морського університету
ORCID ID: 0000-0003-1669-6375

Жук Анна Миколаївна
магістр першого року навчання
Одеського національного економічного університету
ORCID ID: 0009-0001-3841-3391

Корженко Вікторія Олегівна
магістр першого року навчання
Одеського національного економічного університету
ORCID ID: 0009-0004-2108-4474

Дана наукова робота присвячена розгляду актуальної нині проблеми готовності дітей до вступу в школу в контексті аналізованих індивідуальних особливостей дитини.

У статті проаналізовано теоретичні наукові джерела зарубіжних та вітчизняних дослідників щодо індивідуальних особливостей готовності дитини до школи, а також літературу з проблеми психологічної готовності до школи як передумови успішності майбутньої навчальної діяльності. Готовність дитини до навчання в школі є комплексним показником, що включає фізичну, психологічну та соціальну готовність.

Діти дошкільного віку є неповторною, унікальною індивідуальною системою, саме цей факт визначає динаміку розвитку кожної дитини. Психологічна та фізична готовність дитини до вступу до соціального інституту школи та успішного освоєння навчальної програми розглядається як багатокomпонентна структурна освіта. У дітей має сформуватися чітка, стійка мотивація до освоєння навчальної програми, активного розвитку та закріплення навичок соціальної комунікації з однолітками, дітьми старшого віку, дорослими, представниками педагогічного складу та співробітниками обслуговуючого персоналу школи.

Охарактеризовано вікові особливості розвитку дитини дошкільного віку, які є наслідком формування готовності до навчання в школі. У дошкільному віці відбувається інтенсивний фізичний розвиток дитини, яка росте, набирає вагу, розвиваються її м'язи й кістки. У неї підвищується рухова активність, дитина стає більш рухливою і спритною. Вона вчиться ходити, бігати, стрибати, їздити на велосипеді, кататися на ковзанах, лижах тощо.

Для визначення готовності дітей до школи підібрано методи психодіагностики. Крім того, проведено емпіричне дослідження готовності дітей до навчання в школі та розроблено рекомендації для батьків щодо процесу формування психологічної готовності дитини до навчання та шкільної діяльності.

Ключові слова: індивідуальні особливості, готовність дитини до навчання в школі, рекомендації батькам, формування психологічної готовності.

Kernas A. V., Zhuk A. M., Korzhenko V. O. INDIVIDUAL CHARACTERISTICS OF CHILDREN'S READINESS FOR ENTRY TO SCHOOL

This scientific work is devoted to consideration of the currently relevant problem of children's readiness to enter school, in the context of the analyzed individual characteristics of the child.

The article analyzes theoretical scientific sources of foreign and domestic researchers regarding the individual characteristics of a child's readiness for school, as well as the literature on the problem of psychological readiness for school as a prerequisite for the success of future educational activities. A child's readiness to study at school is a complex indicator that includes physical, psychological and social readiness.

The age-specific features of the preschool child's development are characterized, which are a consequence of the formation of readiness to study at school. Intensive physical development of the child takes place in the preschool age. The child grows, gains weight, his muscles and bones develop. Her motor activity increases, the child becomes more mobile and agile. She learns to walk, run, jump, ride a bike, skate, ski, etc. Psychodiagnostic methods are selected to determine children's readiness for school.

Preschool children represent a unique, unique individual system; it is this fact that determines the dynamics of the development of each child. The psychological and physical readiness of a child to enter the social institution of school and successfully master the educational program is considered as a multicomponent structural education. Children should develop a clear, stable motivation to master the curriculum, actively develop and

consolidate social communication skills with peers, older children, adults, representatives of the teaching staff and school staff.

In addition, an empirical study of children's readiness to study at school was conducted and recommendations were developed for parents regarding the process of forming a child's psychological readiness to study for school activities.

Key words: *individual characteristics, readiness of the child to study at school, recommendations for parents, formation of psychological readiness.*

У нашій країні інтерес до діагностики рівня готовності дитини до навчання в школі збільшився після прийняття Закону України «Про загальну середню освіту», який передбачає початок навчання з 6 років. Швидкого та успішного переходу на нову систему не відбулося. Однією з проблем стало те, що деякі діти не мали достатнього рівня готовності до навчання в зазначений віковий період [6, с. 21]. Сучасні дослідження свідчать, що лише 60-70 % дітей, приходячи в перший клас, готові до навчання. Тому важливим завданням під час переходу на нову систему є потреба в забезпеченні диференціації рівня готовності дітей шести років до навчання в школі.

Високий рівень інтелектуального розвитку дитини дозволяє закласти її основи успішності в процесі подальшого оволодіння необхідними шкільними знаннями, вміннями та навичками.

Оптимальний рівень інтелектуальної діяльності для цієї вікової категорії дозволить дитині успішно освоювати навчальну програму, формувати та закріплювати навички соціальної комунікації, набувати позитивного досвіду творчого самовираження в шкільному колективі.

Мета визначення готовності дитини до шкільного навчання полягає у виявленні рівня готовності корекційної роботи, яка допоможе дітям із низьким та середнім рівнем готовності сформувати готовність до систематичного навчання, що значно полегшить період адаптації в шкільному закладі.

Початок шкільного навчання характеризується зміною способу життя дитини. Це кардинально нова соціальна ситуація розвитку особистості, що формує психічний і особистісний розвиток дитини в молодшому шкільному віці. Період, коли учень починає навчання, розглядається як важлива віха в житті дитини. Якщо учень не отримував дошкільної освіти, то він уперше починає здобувати освіту в дорослих, крім своїх однолітків та сім'ї. Ця зміна в житті дитини може призвести до наслідків, коли вона зможе виконати або не виконати завдання та обов'язки. Позитивний чи негативний досвід учня, який почав шкільне навчання, відіграє провідну роль у досягненні продуктивного освітнього життя.

Готовність, яка також виражається різними термінами, такими як «шкільна зрілість» та «підготовленість», визначається як мовні навички та навички мислення, якими дитина повинна володіти до початку школи, а також навички, необхідні для адаптації та успіху. Ці навички показують, що дитина дозріла з точки зору емоційного, соціального, фізичного та когнітивного розвитку, якими слід володіти до початку школи [3; 5; 6]. Дитина, яка готова до школи, отримує достатній розвиток за підтримки сім'ї, оточення та школи та володіє необхідними знаннями, навичками та поведінкою. Таким чином, окрім особливостей розвитку, факторами, що впливають на готовність дитини до навчання, можуть стати умови сім'ї та середовища.

В Україні хронологічний вік дитини вважається основним критерієм для початку початкової школи. Після того, як у 2012-2013 навчальному році було вирішено, що початкова шкільна освіта триватиме чотири роки, віковий діапазон початку початкової школи було встановлено як 60-66 місяців [3; 4]. Дослідження доводять, що діти, які почали шкільне навчання відповідно до хронологічного віку, мають проблеми щодо готовності до школи. У цей віковий період провідна діяльність змінюється від ігрової на навчальну, суть якої відображається в пізнавальному інтересі й новій соціальній позиції. Перехід до навчання як до систематичного й цілеспрямованого роду діяльності, стрімке зниження рухової активності, поява нових обов'язків і вимог до дисципліни, помітне статичне напруження – усе це є великим тягарем для першокласника.

Фізична готовність до навчання – це належний стан здоров'я, витривалість, терплячість, стійкість до несприятливих впливів; антропометричні дані, що відповідають нормі (зріст, маса, обхват грудей), достатній рівень розвитку рухової сфери, готовність руки виконувати ті дрібні, різноманітні та точні рухи, які важливі для оволодіння письмом; достатній розвиток культурно-гігієнічних навичок тощо [2, с. 126].

Сформована фізична готовність дитини є ознакою, що свідчить про нормативний фізичний розвиток і стан здоров'я, який дає змогу витримувати навчальне навантаження. Загальновідомо, що першокласникам одразу важко звикнути до шкільного режиму, тривалості занять, необхідності підтримувати статичну позу тощо. Діти втомлюються від зусиль, спрямованих на збереження певної позиції тіла, нерухомості, зосередженості, незвичайного досі розумового навантаження. Ось тут і виявляються привілеї міцного здорового організму перед ослабленим хворим.

Психологи, працюючи з дітьми 6 років, приходять до висновку: рівень розумового розвитку шестирічного першокласника залишається, як у дошкільника. У нього зберігаються особливості мислення,

характерні для дошкільного віку; його мимовільність пам'яті домінує [4, с. 54]. Пізнавальні мотиви, адекватні навчальним завданням, ще не стійкі й залежать від ситуації, через це в процесі занять у переважній більшості дітей вони виникають і підтримуються тільки шляхом зусиль учителів. Завищена самооцінка також є характерною для більшої кількості дітей, є причиною того, що їм важче розуміти критерії оцінювання, що висувають педагоги.

Отже, психологічна готовність до навчання в школі – це цілісна освіта. Якщо один із компонентів готовності розвивається недостатньо, то він спровокує спотворення чи відставання в розвитку інших. Процес успішного засвоєння програми шкільної освіти безпосередньо залежить від особливостей сформованості рівня психологічної готовності дитини до навчання в школі, яка визначає розвиток структурних характеристик особистості [4, с. 57]. Готовність дитини до школи проявляється, якщо виконуються вимоги, конкретні правила, що задає вчитель або батьки, та під час роботи в групах з однолітками.

Старший дошкільний вік виділяється, як особливий сензитивний період психологічної готовності дитини до засвоєння соціальних норм, освіти «первинних етичних інстанцій». Вкрай важливо в цей момент чітко й доступно для дитини сформулювати якийсь кодекс правил поведінки та моральних норм, послідовно пред'являти ті чи інші вимоги, забезпечити обов'язковий позитивно забарвлений зворотний зв'язок. Останнє необхідне для формування «навички моральної поведінки», тому що спочатку дитина прагне дотримання існуючих правил виключно для того, щоб отримати схвалення значущого дорослого (батька, вчителя тощо). Психологічна готовність до школи – система, яка має включати достатньо високий рівень розвитку інтелектуальної, мотиваційної сфер та сфери довільності.

Основними компонентами готовності дітей до школи є такі: інтелектуальна, особистісна (включаючи емоційно-вольову, мотиваційну готовність), соціально-психологічна та фізична готовність [1; 2; 5; 6].

Оцінка готовності дітей до шкільного навчання за допомогою психологічних методів враховує їхні вікові особливості. Цей підхід включає виконання різноманітних завдань, оцінку фізіологічного та фізичного розвитку, а також урахування психологічних змін, характерних для конкретних вікових періодів. Тільки врахування основних завдань розвитку при досягненні певного рівня фізичного розвитку, з базовим формуванням основних видів діяльності (гри, навчання, праці та спілкування), виявленням фундаментальних психологічних протиріч і вікових нових формувань може служити критерієм для визначення того, чи можна вважати дитину психологічно готовою до школи. Психологічна готовність до школи трактується як феномен наступності між дошкільним і молодшим шкільним віком.

Метою даної роботи є теоретичне обґрунтування, дослідження та експериментальна перевірка індивідуальних особливостей готовності дітей до школи. Ми провели це дослідження в три етапи. Діагностика готовності зазвичай проводиться в рамках індивідуального обстеження, при цьому зрозуміло, що вміння працювати в групі однолітків є одним із специфічних фундаментальних моментів при вступі до школи. Однак деякі методи діагностики припускають групові форми діагностики.

Велике значення для діагностики готовності дитини до школи має взаємодія та наступність психологічної служби дошкільного навчального закладу та школи, яку буде відвідувати дитина, що є передумовою пред'явлення однакових вимог і критеріїв у «Шкільна діагностика дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в адаптаційний період» [8; 9].

У дослідженні взяли участь 50 осіб у віці 6 років (із них 25 осіб жіночої статі та 25 осіб чоловічої статі). Усі респонденти є дітьми, які ходять до центру підготовки до школи в м. Одесі.

Виходячи з аналізу дослідження про рівень готовності дошкільника шести років до шкільного навчання, ми обрали такі методики: «Орієнтаційний тест шкільної зрілості» А. Керна-Ірасека (для вивчення функціональної готовності дітей до школи), «Готовність до шкільного навчання» М.Н. Костикової (для визначення емоційно-вольової готовності дітей до школи) [7; 8].

У результаті проведеної методики «Орієнтаційний тест готовності до школи» А. Керна-Ірасека виявлено показники, які показують, що в трьох завданнях у дітей дошкільного віку переважають такі рівні розвитку: у завданні «Намалюй людину» діти дошкільного віку мають високу оцінку (48 % – 24 особи), у завданні «Напиши приклад» діти дошкільного віку мають середній рівень (60 % – 30 дітей), у завданні «Намалюй крапки за зразком» у дітей дошкільного віку є середній рівень (34 % – 17 осіб).

Наведено результати загального рівня психічного розвитку дітей дошкільного віку за методикою «Орієнтаційний тест готовності до школи» А. Керна-Ірасека. Загальний розумовий розвиток дітей дошкільного віку вище середнього – 70 % (33 дитини). Найменш представлені: середній рівень – 24 % (12 осіб), рівень нижче середнього – 6 % (3 дитини). Отримані результати відповідають нормальному розподілу та в цілому відповідають віковим нормам психічного розвитку дітей дошкільного віку, а саме: рівню розвитку дрібної моторики, схильності до оволодіння навичками письма, рівню розвитку координації рухів рук та ін. У нормі просторове орієнтування, а також вміння слухати, виконувати завдання і довільність розумової діяльності [4, с. 55].

На другому етапі ми провели дослідження за методом «графічного диктанту» Д.Б. Ельконіна. Високий рівень переважає в більшості дітей дошкільного віку – 54 % (27 дітей), середній – 30 % (15 дітей),

низький – 16 % (8 осіб). Жоден респондент не має дуже низького рівня. За результатами проведеної методики високий рівень виконання завдань відзначено у 27 дітей із 50 учнів групи, з них 16 дівчат (32 %) та 11 хлопців (22 %), середній рівень – у 15 дітей (9 дівчат і 6 хлопчиків), низький рівень – у 8 хлопчиків (16 %).

І останній етап емпіричного дослідження проводився з використанням методики «Готовність до шкільного навчання», автором якої є М. Н. Костикова. 52 % (26 особи) дітей виконали завдання точно за інструкцією, даною експериментатором, показавши високий рівень розвитку, 34 % (17 осіб) дітей припускалися помилок, збивалися з ритму, показавши середній рівень розвитку цього показника, 14 % (7 осіб) дітей показали низький рівень розвитку.

У цілому за підсумками дослідження емоційно-вольової готовності до шкільного навчання 52 % (26 особи) дітей показали високий і вищий за середній рівень розвитку емоційно-вольової готовності до навчання в школі: діти вміють самостійно розглядати зразки перш ніж розпочати роботу, точно виконують дії за завданням дорослого, активно шукають рішення, стійко долають труднощі, самостійно виконують завдання, після виконання завдань задоволені, готові ще грати [5; 6; 8].

22 % (11 осіб) дітей показали середній рівень розвитку емоційно-вольової готовності до шкільного навчання: діти практично правильно виконують завдання, проте встигають зробити трохи менше, ніж потрібно, іноді виконують дії з помилками, збиваються з ритму, час від часу звертаються за допомогою дорослого або чекають на підтвердження правильності своїх дій із боку дорослого, задоволені закінченням роботи.

26 % (13 чоловік) дошкільнят досліджуваної групи мають низький рівень розвитку емоційно-вольової готовності до навчання в школі: діти намагаються залишити завдання незакінченим, швидко, але дуже погано виконують завдання, припускаються помилок або виконують завдання повільно та з помилками, при перших же труднощах відмовляються від роботи, постійно просять допомоги, діють не думаючи, із завданням не справляються [1; 5; 8].

За результатами трьох методик ми дійшли висновку, що з 50-ти вихованців центру підготовки до школи в м. Одесі 36 дітей (72 %) емоційно та психологічно готові до навчання в школі, їх вольова сфера розвинена достатньо для освоєння провідного виду діяльності в школі – навчального. 14 дітей (28 %), що залишилися, потребують корекції їх пізнавальних, мотиваційних і морально-вольових процесів, необхідних першокласнику для успішного освоєння шкільної програми та безболісної адаптації до школи, класного колективу та навчальної діяльності.

Також у межах дослідження розроблено рекомендації батькам щодо розвитку психологічної готовності старших дошкільників до навчальної діяльності. Поняття готовності до школи зазвичай стосується досягнення дитиною певного набору емоційних, поведінкових і когнітивних навичок, які потрібні для вдалого початку навчання, роботи та функціонування в школі.

Усі батьки бажають, щоб їхні діти були готові до вступу в школу, мали всі основні навички, необхідні для самообслуговування, мислили, як відповідальна маленька людина, та поводитися, як ангел. Реальність зовсім інша.

Тому до рекомендацій батькам, які сформульовано в роботі, відносимо наступні: дуже потрібно виховувати в дитини віру у власні сили, не дозволити зниження самооцінки. У цьому разі варто частіше її хвалити, ні в якому разі не ляяти за допущені помилки, а лише показувати, як їх скоригувати, щоб поліпшити наслідки [5; 9].

При недостатньому рівні розвитку дрібної моторики використовувати ті самі види діяльності, як у розвитку образних уявлень (образотворча, конструктивна). Також може бути рекомендовано нанизання намиста, розстібання та застібання гудзиків, ґачків (ці дії охоче здійснюються дітьми в процесі гри з лялькою: її роздягання перед «укладанням спати», одягання для «прогулянки» тощо).

Для розвитку великих рухів треба досягати стимуляції рухової активності дитини. Не варто залучати її до участі в спортивних заняттях: невдачі можуть остаточно відлякати її від фізкультури. У цьому випадку набагато корисніше заняття, що не містить елементів змагання: фізична зарядка, жартівливі ігри типу «Баба сіла на горох».

Перший рік навчання в школі – один із найбільш суттєвих критичних періодів у житті дітей. Вступ до школи для багатьох із них – емоційно-стресова ситуація: змінюється звичне оточення, зростає емоційне навантаження [4; 5]. Розпочинаючи навчання в школі, дитина має бути готова не тільки до засвоєння знань, а й до кардинальної перебудови всього способу життя. Від того, як пройде адаптація на першому році навчання, багато в чому залежить працездатність та успішність у наступні роки.

Психологічна готовність до навчання в школі є складним явищем, при вступі дітей до школи часто діагностується недостатня підготовленість одного або кількох компонентів психологічної готовності до навчання. Це призводить до труднощів або погіршення адаптації дитини до шкільних умов. Тому також необхідно профілактично працювати з педагогами та психологами [9; 10].

Нині психологічна готовність дітей до школи продовжує залишатися однією з найбільш актуальних і найважливіших проблем дитячої та педагогічної психології. Від вирішення цієї проблеми залежить успішна реалізація комплексу стратегічних завдань, зокрема побудова оптимальної навчальної програми виховання та навчання дошкільнят і формування повноцінної навчальної діяльності в учнів початкових класів.

Вимоги школи до початківців цілком адекватні рівню розвитку дітей у цей період.

Як показує узагальнений практичний досвід, розпочинати успішне систематичне навчання в школі можуть лише психологічно та фізично здорові діти, які мають достатню функціональну шкільну зрілість.

Було виявлено, що якщо зрілість дитячого організму недостатня, то навчальні навантаження призводять до погіршення стану як психічного, так і фізичного здоров'я та сприяють збільшенню захворюваності, а також значному зниженню працездатності. І навпаки: чим краще підготовлений організм дитини до змін, пов'язаних із початком навчання в школі, тим безболісніше проходить пристосування дитини до нових умов.

На жаль, на даний час можна констатувати тенденції, згідно з якими у відсотковому відношенні значно збільшилася кількість дітей з ослабленим здоров'ям, недостатньою зрілістю нервової системи, уповільненням розвитку психічних функцій і навичок соціальної комунікації та взаємодії з соціумом. У той же час модернізація початкової школи зазнає систематичних змін у бік ускладнення шкільної програми та підвищення вимог до середньостатистичного рівня успішності учнів початкових класів.

Психологічна готовність до школи є однією з найважливіших проблем дитячої та педагогічної психології. Від її вирішення залежить побудова оптимальної навчально-виховної програми дошкільнят, а також проектування повноцінної освітньої діяльності молодших школярів. Тому ми підготували рекомендації для батьків та педагогів щодо розвитку психологічної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчальної діяльності та розробили програму «Психологічна готовність до школи».

Мета програми – підготувати дітей старшого дошкільного віку до успішного навчання в школі через розвиток когнітивної, комунікативної та емоційно-вольової сфер і збагатити їх необхідними знаннями, які допоможуть почуватися безпечно та впевнено при вступі до школи й комфортно протягом шкільних років.

Розроблені рекомендації та програма формування психологічної готовності дітей до навчання в школі мають на меті надання можливості дошкільнятам через ігрову діяльність підготуватися до важливого періоду життя.

Література:

1. Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти : зб. наук. праць / за заг. ред. Н.А. Басюк. Житомир : вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 292 с.
2. Жук А.М., Яцишина А.М. Індивідуальні особливості готовності дітей до вступу в школу. *Актуальні проблеми практичної психології* : збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Одеса, 19 травня 2023 року). Одеса, 2023. С. 126–127.
3. Кушнір Ю.В., Оверчук В.А., Шпортун О.М. Вікова та спеціальна психологія : навчальний посібник. Вінниця : Центр оперативного друку «Документ Принт», 2020. 384 с.
4. Лисенко Л.М. Вікова психологія : метод. рек. з навч. дисципліни для здобувачів вищ. освіти першого (бакалавр.) рівня зі спец. 053 Психологія. Харків : ХНПУ, 2020. 112 с.
5. Олійник І.В. Феномен психологічної готовності дітей до навчання у школі в психолого-педагогічній літературі. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2017. № 2. С. 84–89.
6. Піроженко Т.О., Карабаєва І.І., Соловійова Л.І., Хартман О.Ю. Вивчення готовності дітей старшого дошкільного віку до систематичного навчання в умовах реформування української школи. *Психологічний часопис*. 2022. № 8 (2). С. 18–32. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/732153/> (дата звернення: 29.01.2024).
7. Піроженко Т.О., Карабаєва І.І., Соловійова Л.І., Хартман О.Ю. Інструментарій оцінювання готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи : методичні рекомендації. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023. 36 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/734633/> (дата звернення: 28.03.2023).
8. Психолого-педагогічна підготовка дітей до школи : навчально-методичний посібник / за заг. ред. Т.В. Філімонова. Миколаїв : СПД Румянцева, 2020. 218 с.
9. Розвиток старшого дошкільника в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти : методичні рекомендації / за заг. ред. О.Д. Рейпольської. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 178 с.
10. Українське дошкілля: програма розвитку дитини дошкільного віку / за заг. ред. О.В. Низковської. Тернопіль : Мадриць, 2017. 256 с.

References:

1. Basiuk, N.A. (Eds.) (2017). Aktualni problemy doshkilnoi ta pochatkovoї osvity [Actual problems of preschool and primary education]. Zhytomyr: vydavnytstvo ZhDU im. I. Franka. 292 s. [in Ukrainian].
2. Zhuk, A.M., Yatsyshyna, A.M. (2023). Indyvidualni osoblyvosti hotovnosti ditei do vstupu v shkolu [Individual characteristics of children's readiness to enter school]. *Aktualni problemy praktychnoi psykholohii*: zbirnyk naukovykh prats Vseukrainskoi naukovo-

praktychnoi internet-konferentsii – All-Ukrainian scientific and practical internet conference “Actual problems of practical psychology”. Odesa, 126–127 [in Ukrainian].

3. Kushnir, Yu.V., Overchuk, V.A., Shportun, O.M. (2020). *Vikova ta spetsialna psykholohiia: navchalnyi posibnyk* [Age and special psychology]. Vinnytsia: Tsentri operatyvnoho druku “Dokument Prynt”. 384 s. [in Ukrainian].

4. Lysenko, L.M. (2020). *Vikova psykholohiia* [Age psychology]. Kharkiv: KhNPU. 112 s. [in Ukrainian].

5. Oliinyk, I.V. (2017). Fenomen psykholohichnoi hotovnosti ditei do navchannia u shkoli v psykholoho-pedahohichnii literaturi [The phenomenon of psychological readiness of children to study at school in psychological and pedagogical literature.]. *Visnyk Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriia: Pedahohika i psykholohiia*, 2, 84–89 [in Ukrainian].

6. Pirozhenko, T.O., Karabaieva, I.I., Soloviova, L.I., Khartman, O.Yu. (2022). Vychennia hotovnosti ditei starshoho doshkilnoho viku do systematichnoho navchannia v umovakh reformuvannia ukrainskoi shkoly [Studying the readiness of older preschool children for systematic learning in the conditions of Ukrainian school reform]. *Psykholohichni chasopys*, 8 (2), 18–32. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/732153/> [in Ukrainian].

7. Pirozhenko, T.O., Karabaieva, I.I., Soloviova, L.I., Khartman, O.Yu. (2023). Instrumentarii otsiniuvannia hotovnosti dytyny starshoho doshkilnoho viku do navchannia v umovakh reformuvannia ukrainskoi shkoly: metodychni rekomendatsii [Toolkit for assessing the readiness of an older preschool child to study in the context of Ukrainian school reform: methodological recommendations]. Kyiv: Institute of Psychology named after H.S. Kostyuk of the National Academy of Sciences of Ukraine. 36 s. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/734633/> [in Ukrainian].

8. Filimonov, T.V. (Eds.) (2020). *Psykholoho-pedahohichna pidhotovka ditei do shkoly* [Psychological and pedagogical preparation of children for school]. Mykolaiv : SPD Rumiantseva. 218 s. [in Ukrainian].

9. Reipolska, O.D. (Eds.) (2021). *Rozvytok starshoho doshkilnyka v osvitnomu seredovyshchi zakladu doshkilnoi osviti* [Development of an older preschooler in the educational environment of a preschool education institution]. Kropyvnytskyi: Imeks-LTD. 178 s. [in Ukrainian].

10. Nyzkovska, O.V. (Eds.) (2017). *Ukrainske doshkillia: prohrama rozvytku dytyny doshkilnoho viku* [Ukrainian preschool: a program for the development of preschool children]. Ternopil: Madrivets. 256 s. [in Ukrainian].